

ЛИНА ВАСИЛЕВА
ОТ СЪСТАВИТЕЛЯ

chitanka.info

Тридесет години след първото издание (1957) на „Звездни дневници“ от Станислав Лем издателство „Народна младеж“ предлага на българските читатели два тома с избрани произведения на полския писател.

Съвпадението с кръглата годишнина е случайно, но не е случаен фактът, че на първо място в съдържанието на двутомника са разказите от „Звездни дневници“. След романите „Астронавти“ и „Облакът на Магелан“ Станислав Лем разчупва закостенялата рамка на традиционната научнофантастична конвенция именно със сатирично-гротесковите разкази в сборника „Звездни дневници“. С лек, привидно небрежен тон представя на читателите своите невероятни пътешествия „прочутият звезден пътешественик, капитан далечно галактично плаване, ловец на метеорити и комети“ Ййон Тихи. Но зад външната лекота на повествованието, зад смеха, породен от измислиците на космическия Мюнхаузен, се крият сериозни и смели идеи. Забавните ситуации и езиковият хумор неусетно увеличат в кръговрата на изконните човешки проблеми. Лем осмива земните нрави, закони и психически щампи, довежда до карикатурни деформации религията, философията, литературата, парадоксите в живота на човека и човечеството. Използуването на сатирата и гротеската в „Звездни дневници“ (както и въвеждането на приказката в „Приказки на роботите“ и „Кибериада“) свидетелствува за израстването на научната фантастика в творчеството на Станислав Лем до по-амбициозни задачи. Тези форми, които позволяват много почти „всичко“, премахват ограниченията на жанровите стереотипи и са красноречив пример за стремежа на полския писател да излезе извън рамките на традиционната технологично-космическа фантастика.

Точно затова невероятните, смешни, странни, забавни, шокиращи, будещи размисъл приключения на Ййон Тихи послужиха за изходна точка в настоящото представяне на Станислав Лем. Никъде другаде в творчеството си той не ни очарова с такъв ослепителен фойерверк от фантастични хрумвания, идеи и мотиви. В „Звездни дневници“ Лем прилича на сеяч, който щедро хвърля в нивата на фантастиката семе, което сетне години наред ще дава богата жътва.

И така, какви бяха критериите, съгласно които беше направен подборът на включените в двутомника произведения?

Най-напред желанието ни беше да представим възможно най-пълно (доколкото ограниченият обем позволяваше) върховите постижения на полския фантаст от 1957 година насам, отразяващи същевременно най-характерните промени и тенденции на развитие в творческия метод на Лем. Искахме също да отразим възможно най-богато, неизчерпаемата съкровищница на неговото творческо новаторство, да покажем един Лем винаги нов и в същото време винаги верен на своето човешко и писателско кредо. „Аз пиша за своята съвременност и за своите съвременници, само че обличам героите си в космически одежди“ — казва писателят в едно интервю. Това е обединяващото звено в творчеството му. Това беше и ръководният критерий при подбора на произведенията му в нашия двутомник: да представим многоликата му същност в различните ѝ аспекти — Лем-съвременник, Лем-фантаст, Лем-новатор, Лем-философ, Лем-мъдрец.

Последното произведение, включено във втория том, е „Библиотека на ХХІ век“. „Щом искаш да представяш света, трябва да разполагаш със специализирана литература. Цяла библиотека не можех да създам, затова се задоволих с рецензиите за неиздадени книги“ — така характеризира тази своя неголяма книга самият Лем. Родееща се с „Идеалният вакуум“, „Библиотека на ХХІ век“ (издадена в Полша през 1986 година) завършва естествено нашето представяне. В нея читателят ще открие много от фантастичните мотиви, загатнати още в „Звездни дневници“, този път в разширен вариант или нова интерпретация, както и потвърждението, че интересите на Лем към определени научни области с течение на годините не са се променили.

Ийон Тихи, Пиркс и Трурл и Клапауций са героите на Лем, към които той се отнася с особена симпатия. Произведенията с тези герои не само са обединени в цикли или отделни книги; писателят многократно се връща към тях, обогатявайки биографията им с нови факти и самоличностни данни, от което те непрекъснато се развиват и стават все по-жизнени.

Освен желанието ни да запознаем читателите с тези герои при подбора на произведенията имахме още едно съображение: всички включени в двутомника творби да бъдат обединени около общ, понякога скрит — ако читателят не се опита да проникне по-дълбоко в многопластовото внушение на автора, — идейно-тематичен център.

Искахме да представим предпочитаните от Лем фантастични мотиви, идеи и хрумвания, разработени в различните произведения в различен жанров, стилев и езиков план. Например сътворението, респективно възникването на света, Земята и човека („Звездни дневници“, „Повторение“, „Двете еволюции“, „Библиотека на ХХІ век“), покоряването на Космоса, извънземните цивилизации, контактът с тях („Звездни дневници“, „Разкази за пилота Пиркс“, „Соларис“, „Непобедимият“, „Библиотека на ХХІ век“), отношението човек — машинен разум („137 секунди“, „Маска“, „Двете еволюции“), пространствено-временните връзки („Звездни дневници“, „137 секунди“, „Повторение“) и др. Тези препратки в никакъв случай не визират автоплагиати — изобилието от нови, оригинални решения във всяко произведение му придава самостоятелно, неповторимо звучене. Оставяме на читателите да открият някои други паралели (като например механичния разумен облак в „Непобедимият“ и войниците-синсекти в „Библиотека на ХХІ век“).

От издаваните по-рано на български език произведения на Станислав Лем бяха използвани някои преводи, които вече са придобили гражданственост (в случая със „Соларис“ — чрез трите предишни издания). Става дума за „Соларис“, „Непобедимият“, „Звездни дневници“, „Разкази за пилота Пиркс“, „Приказки на роботите“ и „Кибериада“. За първи път бяха преведени от полски език разказите „Професор Коркоран“, „Професор Зазул“ и „Доктор Диагор“ („Спомените на Ййон Тихи“), „Терминус“ и „Лов“ („Разкази за пилота Пиркс“), „Повторение“, „137 секунди“, „Двете еволюции“ („Summa technologiae“) и „Библиотека на ХХІ век“. Тези произведения се публикуват за първи път на български език. Разказите „Тримата електрорицари“ и „Урановите уши“ от „Приказки на роботите“ бяха преведени отново.

Накрая бих искала да обърна вниманието на читателите върху езика на Станислав Лем, който е изключително богат, многопластов, многозначен, наситен с неологизми, създавани за конкретни произведения или използвани последователно в цялото му творчество (наричани на шега от преводачите на Лем неологизми, а лемизми).

Като се вземат предвид също съдържанието и стилът, се вижда, че задачата да се превежда Станислав Лем на чужд език съвсем не е

лесна. Оставяме на читателите да оценят усилията на преводачите да им предложат адекватен български вариант на неговите произведения.

За онова поколение, което се увличаше от научната фантастика и конкретно от творчеството на Станислав Лем преди тридесет години, представеният в настоящото издание Лем ще бъде и познат, и непознат. За сегашното младо поколение, децата на тогавашните 20- и 30-годишни, той вероятно ще бъде изцяло непознат. Ние всички, които работихме върху двутомника, ще бъдем удовлетворени, ако и едните, и другите останат доволни от новата среща с феномена Лем — все същия и винаги новия Станислав Лем.

И накрая — едно изказване на писателя за неговото творчество (из „Разговори със Станислав Лем“, Издавництво Литерацке, Краков, 1987), което звучи като великолепен автокоментар:

„Давам си сметка, че се намирам в чудновато място, на границата между литературата, науката, философията, хипотезосътворителството, безотговорното дрънкане и пророчеството, което днес е извънредно немодерно. Обаче аз съм се заселил на това място, чувствавам се там изключително добре и то ми допада напълно като жизнена ниша. Имам амбицията да действам на тази територия толкова дълго, колкото е възможно, направляван от висшата повеля, нареждаща ми да се стремя към истината. Не мога еднозначно да определя дали това е истината на научните твърдения за човека и неговия свят; дали това е истината, разбирана в смисъл научен или метафоричен; дали става дума за еднозначност на констатациите и постановките или за някакви притчи, сравнения и алегии. Дори не се опитвам да си поставям такава автодиагноза. Не зная и дали това е чак толкова важно. Изворът на енергия за моята работа е в огромното ми любопитство и в желанието — макар това да прозвучи странно в устата на човек, който създава илюзии — да премахна огромния брой илюзии, на които робува човешкият род. Чувствавам се като някой, който е изправен пред съд и трябва да говори истината, истината и само истината. Обаче му е оказано благоволение, че може да изложи тази истина според възможностите си, доколкото е способен да го стори. Следователно и чрез описание, иносказателност и фантазмагии, стига само говорещият да има чувството, интуитивно впрочем, че не изневерява на тази истина, че не я изопачава, че не я пребоядисва, че не я фалшифицира, че не се отдалечава от нея.

Разбира се, тази дейност е вътрешно противоречива. Самият аз съм подчертавал неведнъж, че ми се вижда съмнително съществуването на вечна истина. Естествено, зная, че огромната част от това, което, съм написал и което ще напиша, подлежи на анахронизация и при едно бъдещо възприемане точките на тежестта ще се изместят. Но разчитам и на това, че не всичко ще бъде отречено, не всичко ще угасне като илюзия и огромно недоразумение, защото в същото време съм убеден, че не цялото наше знание е моментно важно и ефимерно. Ако беше така, човечеството не би притежавало никакви трайни ценности.“

Лина Василева

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.